

En förlorad tradition? National-ekonomernas roll i samhällsdebatten förr och nu

MATS LUNDAHL

är professor emeritus i utvecklingsekonomi på Handelshögskolan i Stockholm.
mats.lundahl@hhs.se

I Ekonomisk Debatt nr 6 2014 tar Johan Eklund upp frågan om de svenska ekonomerna bidrar till den ekonomisk-politiska debatten. Han konstaterar att de ofta saknar intresse för samhällsekonomin i sin helhet – en nedslående slutsats – och efterlyser ett mer aktivt deltagande av kollegerna. Varför är det så?

1996 publicerades *Ekonomerna i debatten – gör de någon nytta?* Där fastslog Lars Jonung att ekonomerna spelade en framträdande roll i samhällsdebatten, skrev flitigt i tidningarna och fungerade som rådgivare och påtryckare. När svenskarna slog på TV:n kunde de regelmässigt räkna med att se någon ekonom spekulera om hur det skulle gå med ränteläget eller kronkursen. ”Ledande” ekonomer och ”analytiker” av olika skrot och korn avlöste varandra. En del var akademiskt verksamma. De flesta kom från annat håll.

I dag verkar debatten domineras av andra. Redan 2002–06 hade de fyra flitigaste statsvetarprofessorerna 88 artiklar på *DN Debatt* mot 40 för de fyra mest aktiva ekonomerna. Den sjätte statsvetaren hade nästan dubbelt så många inlägg som den främste ekonomen.¹ En sökning på *Retriever* på ”statsvetare” eller ”statskunskap” för 2013–14 gav ca 9 000 träffar mot ungefär 3 400 för ”nationalekonomer” eller ”nationalekonomi” (Sundell 2014). Finanskrisen 2008 tog ekonomerna på sängen. Rutinmässiga kortsiktsprognoser var inte längre intressanta. Analytikerna tystnade, bankekonomerna fick mer närliggande bekymmer och de akademiska ekonomerna fick fundera över vad som kunde förklaras med hjälp av deras modeller. Ekonomistudenterna började efterfråga kurser i ekonomisk historia.

De icke akademiskt verksamma ekonomernas tystnad i krisläget var inte ägnad att förvåna. Det är enkelt att kommentera ekonomin när förändringarna är små, det som de utomakademiska ekonomerna excellerade i. Nu gungade marken, men bara tillfälligt. De akademiska ekonomerna är ett annorlunda problem. Medan intressegruppernas och bankernas ekonomer har återkommit efterhand som de känt fastare mark under fötterna har de akademiska ekonomerna med få undantag glidit ur debatten. Något strukturellt har hänt som inte har med krisen att göra.

Det råder *motvilja* bland akademiska ekonomer mot att engagera sig i debatten. Varför är de obenägna att diskutera ekonomisk politik? I en artikel i *Axess* antyder Lars Calmfors att atmosfären på svenska nationalekonomiska institutioner har förändrats under de senaste tre decennierna. Förr fanns ”tid för informella diskussioner angående de breda nationalekono-

Artikeln bygger på mitt inlägg vid ett samtal på Timbro, 15 december 2009: *Syns de? Hörs de? Och spelar de någon roll? Om nationalekonomernas roll i samhällsdebatten.*

Tack för konstruktiva synpunkter till Andreas Bergh, Magnus Henrekson, Christina och Lars Jonung, Christina Rapp Lundahl och Therese Nilsson.

¹ E-post från Andreas Bergh till Lars Jonung 21 september 2014.

miska frågorna” (Calmfors 2009, s 13). Nu håller man på med att försöka komma in i de bästa tidskrifterna med snävt avgränsade artiklar. Debatten i massmedia handlar dock om de ”breda” frågorna och nationalekonomerna är obenägna att röra sig utanför de egna specialiteterna.

Calmfors ställer frågan om det finns ”systemfel” i nationalekonomisk forskning och utbildning, i form av överdriven snävhet och föreslår att den nationalekonomiska utbildningen bör innefatta kurser i ekonomisk historia, doktrinhistoria och möjligen psykologi. Hans resonemang togs upp av Jonas Vlachos (2009) som menar att det grundläggande felet borde sökas i den akademiska meritvärderingen, som premierar smal specialistkompetens och nedvärderar generalistkompetens och erfarenheter hämtade från andra områden än den rent akademiska världen. Det hjälper då knappast att universiteten för att synas bättre uppmanar sina anställda ”att ’gilla’ Facebook-sidor, medverka i *science slam* och delta i en digital julkalender på Youtube” (Nilsson 2013). Avsikten med denna artikel är att ta Calmfors uppmaning till användning av doktrinhistoria *ad notam* för att se om det då blir lättare att förstå motviljan och vad som måste göras för att få bort den.

1. Allt var bättre förr

Motviljan mot att delta i debatten är ett sentida fenomen som kontrasterar bjärt mot tidigare svenska ekonomers beteende. Den moderna nationalekonomin i Sverige börjar med Knut Wicksell, på 1890-talet. Wicksell var flitig i debatten. Så fort någon samhällsfråga dök upp som han ansåg vara viktig ryckte han ut: ”befolkningspolitik, åsiktsfrihet, rösträttens utvidgning, kvinnornas rättigheter, monarkimotstånd, ateism, avrustning och pacifism gentemot Ryssland ...” (Gårdlund 2010, s 194). Det fanns ingen motsättning mellan hans vetenskapliga arbete och hans deltagande i debatten. Hans teoretiska verksamhet vilade på hans intresse för samhället. Det var hans engagemang i befolkningsfrågan som fick honom att studera nationalekonomi (Lundahl 2005, kap 2) och han ansåg att hans främsta uppgift i livet var ”att uppfostra det svenska folket” (Gårdlund 1956, s 337). Wicksell publicerade ca 450 tidningsartiklar och ytterligare ett hundratal kom av olika anledningar aldrig att skickas iväg till tidningarna (Jonung och Gunnarsson 1992, s 40; Jonung m fl 2001). Han var inte rädd för att framträda och tvekade aldrig att göra skandal om omständigheterna påkallade det.

Wicksells främste konkurrent var Gustav Cassel. Deras förhållande var allt annat än gott, men på en punkt var de överens. Att medverka i den offentliga debatten var en plikt (Carlson och Jonung 1996, s 94):

För Gustav Cassel var frågan om vetenskapsmannen borde engagera sig i samhällsdebatten enkel att besvara. Vetenskapsmannen representerade förnuftets klara röst i en värld behärskad av vidskepelse och diletterism [...] Därute, i den ekonomiska och politiska djungeln, frodades allsköns vanföreställningar och det var vetenskapsmannens uppgift att röja upp i eländet med rationalitetens blanka vapen.

Uppgiften måste lösas till vilket pris som helst. ”Den som kämpar för förnuftet måste ge sig själv i kampen och hålla ut även om han skulle stå ensam” (Cassel 1941, s 456). Det är ingen tillfällighet att hans memoarer har titeln *I förnuftets tjänst* (Cassel 1940, 1941). Cassel skrev 1 506 artiklar enbart i *Svenska Dagbladet* (Jonung och Gunnarsson 1992, s 40).

Den stora stjärnan i nästa generation var Eli Heckscher. Hans storhetstid som nationalekonom inföll under 1910- och 1920-talen. Därefter tog den ekonomiska historien över. Hans livsuppgift var att skriva Sveriges ekonomiska historia (Brulin 1953, s 416). Detta kom han emellertid att göra först under 1930- och 1940-talet, inte minst därför att ”den katastrof som första världskriget innebar” och händelserna under 1920-talet skapade en konflikt mellan hans långsiktiga forskning och hans ”plikt” att diskutera akuta ekonomisk-politiska problem (Henriksson och Lundahl 2003, s 21). Heckscher indelade sina kollegor i helhjärtade vetenskapsmän och ”världsliga” som sålde ut sig politiskt (Hasselberg 2007; Lundahl 2009). Själv kunde han inte hålla sig borta från den ekonomiska och politiska dagsdebatten ens när han arbetade med sin livsuppgift. Han framförde gärna budskap till den svenska nationen och skrev runt 300 dagstidningsartiklar (Jonung och Gunnarsson 1992, s 40).

De mest framstående namnen i tredje generationen är Bertil Ohlin och Gunnar Myrdal. Ohlin såg som nationalekonomernas främsta uppgift ”att lära befolkningen att tänka ekonomiskt” (Carlson och Jonung 1996, s 100). Han skrev mer än 2 200 olika artiklar i nordiska tidningar och tidskrifter (Carlson m fl 2000, s 3, 8–9). Ohlin såg ingen som helst motsättning mellan sin gärning som vetenskapsman och sin politikerroll. Den rollkonflikt han uppfattade var av helt annat slag. ”Ett problem som jag tidigt ställde mig [var:] ... Skall man främst sträva efter att bli nyttig, att göra människorna tjänster genom sin verksamhet? Eller skall man eftersträva efter att utveckla sig själv?” (Ohlin 1972, s 97). Ohlin valde det förra.

Gunnar Myrdal var inte alls lika flitig tidningsskribent, men lät sig gärna intervjuas. Han hade åsikter om det mesta och försummade sällan att framföra dem. ”Som institutionell samhällsforskare menar jag principiellt, att allt kan utforskas, och att allt som är betydelsefullt också bör diskuteras och utforskas” (Myrdal 1982, s 138). Ekonomerna måste också kommunicera med andra än den egna professionen. Forskaren borde, ”hur upptagen han än är av sin forskning, ... vara beredd att ta sig tid att tala enkelt och klart till allmänheten. Detta betraktades av äldre generationer så som en plikt för varje lärd, och en plikt vid vilken inte minst de största och originellt skapande på vårt forskningsområde höll fast” (Myrdal 1973, s 140). Viktigast var politikerna. ”Ekonomerna har alltid varit samhällsvetarnas kavalleri och har åtnjutit den status som motsvaras av denna roll. Det är till oss som politikerna vänder sig för råd; det är till oss de lyssnar” (Myrdal 1968, s 28).

2. Nedgång och fall?

Wicksell, Cassel, Heckscher, Ohlin och Myrdal stod alla mitt i samhället, liksom Karin Kock och Erik Lindahl. De och deras samtida hade inget emot att ställa sin kompetens till omgivningens förfogande. Ylva Hasselberg (2007, s 365–371) listar 116 insatser av svenska nationalekonomer i Statens Offentliga Utredningar 1904–45. Samhällsengagemanget kom att bevaras också i de närmast följande generationerna. Erik Lundberg, Ingvar Svenilsson, Bent Hansen, Guy Arvidsson, Sven Rydenfelt, Börje Kragh, Assar Lindbeck, Bo Södersten, Bengt-Christer Ysander och Ingemar Ståhl var alla ekonomer som inte tvekade att medverka i debatten eller i offentliga utredningar.

1973 utkom första numret av *Ekonomisk Debatt*. *Ekonomisk Tidskrift* hade blivit *Swedish Journal of Economics* 1965 och 1976 skulle den bli *Scandinavian Journal of Economics*. Den blev helt forskningsinriktad och artiklar av debattkaraktär trängdes ut. *Ekonomisk Debatt* kom därför att fylla en viktig lucka för de ekonomer som ville kommunicera med en vidare läsekrets.

Tidskriften har fungerat väl under de fyrtioett år den existerat. Den är dock en ”halvakademisk” tidskrift. Få akademiska ekonomer skriver dagstidningsartiklar i dag. Assar Lindbeck hade totalt 119 t o m 2013 (Lindbeck 2014), Lars Calmfors 161 (Calmfors 2014), Lars Jonung 133² och Magnus Henrekson 81,³ alla t o m 2014. Under åren 2010–12 publicerades 69 artiklar av i Sverige verksamma akademiska nationalekonomer på *DN Debatt*, endast 23 per år. Räknar man bort de 25 från Institutet för Näringslivsforskning och Ratio, så att bara universitetsinstitutionerna blir kvar, sjunker genomsnittet till 14. Korta blogginlägg görs i nya fora, som ekonomistas.se, och det är bra, men de har inte samma genomslagskraft som en artikel i *DN* eller *SvD*. Under 2010 ”läste eller tittade” en halv miljon prenumeranter på *DN Debatt* (Andersson 2010).

Den svenska nationalekonomin har glidit bort från den offentliga debatten och inte av en tillfällighet. På 1970-talet infördes den ”nya” forskarutbildningen, mer kursinriktad än den gamla, som mest bestod av självstudier och avhandlingsskrivande. Den har blivit allt mer inriktad på metoder, redskap och teori, på bekostnad av t ex ekonomisk politik, och i början av 1990-talet hade sammanläggningsavhandlingarna tagit över så gott som helt från den svenska monografitraditionen. *Three Essays in Economics* är ett mellansteg på vägen till publicering i internationella tidskrifter.

Publikationsformen styr ofta ämnesvalet. Man skulle tro att en doktorand börjar med att leta efter ett bra problem, teoretiskt eller empiriskt, som har relevans för förståelsen av faktiskt existerande ekonomier, därefter söker efter en lämplig metod och när analysen är klar börjar fundera på något lämpligt publiceringsforum. I praktiken är det inte alltid så. Handledaren uppmanar doktoranden att leta upp en artikel i en ledande tidskrift, ändra på något antagande och göra en ny analys av samma problem. Lyckas det är chansen stor att resultaten publiceras i samma tidskrift som origina-

² E-post från Lars Jonung till Mats Lundahl 13 oktober 2014.

³ E-post från Magnus Henrekson till Mats Lundahl 20 juli 2014.

let. Frågar man ”vanliga” människor vilket av de båda tillvägagångssätten som är att föredra är det ingen tvekan om vilket svar de kommer att lämna: ett svar baserat på sunt förnuft. I den prestigedrivna akademiska miljön är svaret inte lika givet.

Ett relaterat problem är att ekonomer som tränats i att använda ”kraftfulla” metoder bara ger sig på problem som de kan använda metoderna på, problem som inte alltid är speciellt relevanta. Ska man bara syssla med problem som man har bra metoder för eller välja relevanta problem och försöka utveckla metoder som gör de problemen hanterbara? Valet är inte självklart.

Även proceduren för akademiska tjänstetillsättningar har förändrats. I stället för att skicka in hela sin produktion sänder de sökande numera in ett tiotal verk. På 1970- och 1980-talet nagelfors deras produktion detaljerat av de sakkunniga. I dag består sakkunnigyttrandena ofta mest av allmänna fraser och referenser till i vilka tidskrifter verken publicerats.

Systemet har drivit fram en monoman fixering vid tidskriftspublicering (Björklund 2014). Böcker räknas inte längre i den snabbt växande flora av rangordningar av forskare som professionen med narcissistisk fermitet ägnar sig åt. Man kan t o m få läsa i yttranden att någon sökande publicerat en bok och att det var nästan lika bra som att ha publicerat en artikel. Fixeringen är olycklig. Allt går inte att tvinga in i artikelns prokrustessäng. När det krävs en redogörelse för institutioner och historia eller stora datamängder måste redovisas är det omöjligt att tillmötesgå de krav som ställs upp av tidskriftsredaktörer som tänker smått.

Artikelformatet motarbetar också större grepp. Det är ingen tillfällighet att det inte finns någon sentida motsvarighet till Assar Lindbecks *Svensk ekonomisk politik*, som kom ut i sin senaste upplaga 1975 (Lindbeck 1975). När kommer en motsvarande modern publikation? Blir det Assar som kommer att skriva den också, efter fyllda åttiofem? Har ekonomerna tappat sina gamla ambitioner? ”Till sin grundläggning är ... nationalekonomin att betrakta som ett storslaget försök att konstatera det sociala börtat”, skrev en gång Gunnar Myrdal (1972, s 90).

I en tänkvärd bok diskuterar Myrdals sonson Janken (Myrdal 2009) det successiva närmandet mellan natur- och humanvetenskaper – på naturvetenskapernas villkor. Thomson Institute for Scientific Information (ISI) Web of Science, en av de mest använda databaserna för mätningar av vetenskaplig kvalitet, med mer än 10 000 vetenskapliga tidskrifter (men inga böcker), visar på en systematisk förskjutning i antalet citeringar från 1986 till 2004 till naturvetarnas förmån. De skriver korta artiklar, arbetar i stora lag och publicerar mer, medan humanisterna – på grund av studieobjektens karakteristika – publicerar tunga monografier, oftast med en enda författare. Med ISI:s sätt att mäta framstår de som klart mindre produktiva, vilket kan få katastrofala konsekvenser (Myrdal, citerat i Eliasson 2009, s 5):

Om det här slår igenom måste humanvetenskaperna överge hela den värld som uppstod på 1800-talet, där man skriver stora monografier för att

tränga ner i människans komplicerade tänkande och handlingar och gå tillbaka till 1700-talet då humanvetarna skrev fem–sex sidor. Det vore ett väldigt steg tillbaka.

Utän bibliometriska poäng inga forskningsanslag. Nationalekonomerna har insett detta sedan länge. Artikelgenren dominerar totalt. Ska man skriva böcker ska man inte behöva meritera sig.

Samtidigt uppmuntras en extrem specialisering inom ämnet. *Least publishable unit* är ett centralt begrepp. Hur många marginella förändringar kan man göra av samma artikel så att den framstår som flera i stället för en? Lyckan är att kunna publicera i grunden samma snutt i flera olika ledande tidskrifter: tre hack i kolven i stället för ett. I sämsta fall sitter rena ”Lego-ekonomer” och gjuter samma lilla plastbit i samma gjutform hela tiden utan att variera mer än färgen, aldrig formen, för då passar inte biten in i det stora modellbygget. Eftersom systemet endast premierar tidskriftspublicering är det bäst att muta in ett territorium och hålla sig inom det. ”Djup” (där man ständigt borrar på samma fläck) slår ut bredd.

3. Synen på ämnet

En annan orsak till nationalekonomernas minskade roll i samhällsdebatten är synen på ämnet. Är nationalekonomin en samhällsvetenskap? De äldre generationerna svävade inte på målet, men i dag är inställningen ofta en annan. Nationalekonomi ses som ett tillämpningsområde för matematiska och statistiska tekniker på mer eller mindre ”stiliserade” ”fakta”. Det är inte säkert att samhällsintresse spelar någon roll i rekryteringen av forskarstuderande. Är det inte bättre att ha läst fem år matematik i Novosibirsk på något institut som garanterat inte är besmittat av några försök att förstå omvärlden? Är det bättre att vara civilingenjör än civilekonom om man vill bli doktor i nationalekonomi? Är det lättare att bli professor i nationalekonomi om man har disputerat i matematik och inte i ekonomi? Är det inte en belastning att vara intresserad av annat än av tillämpning av matematik och statistik? Är det inte bäst att undvika kontakter med närliggande discipliner?

Inom nationalekonomin finns en klar hackordning. Axel Leijonhufvud (1973) har skrivit en av de kvickaste och mest obarmhärtigt satiriska artiklar som finns om nationalekonomer: ”Life Among the Econ”, en antropologisk pastisch. Econ är en stam som bor långt norrut och som styrs av en prästerlig kast, math-econ. Denna kast beundras av lägre stående kaster som micro, macro, o’metrs, intern och devlops eftersom dess medlemmar från tid till annan ”för att hårda sig” vågar sig ”spritt språngande nakna ut i de isande abstraktionsvindar” som blåser på de norröna breddgraderna (Leijonhufvud 1973, s 334). De manliga vuxna medlemmarnas status bestäms av deras förmåga att göra ”modls”, artefakter som tillverkas för ceremoniellt bruk och som har liten eller ingen praktisk användning.

Möjligen är den prästerliga kastens bästa tid förbi. Sekulariseringen har trängt norrut. ”Jämfört med det tidiga 1990-talet är toptidskrifterna

nuförtiden fyllda av studier av direkt samhällsrelevanta problem som analyseras på empiriskt och teoretiskt innovativa sätt”, skriver Jonas Vlachos (2009, s 3). Men kastsystemet är inte dött. En ny kast, ”exp’rments”, har uppstått och o’metrs har fått nya instr’ments, men econ vill fortfarande inte blandas ihop med de oseriösa kollegor som ränner runt i media. De vet ofta inte speciellt mycket om den ekonomiska verkligheten längre söderut i ”bred” bemärkelse. Som Vlachos själv erkänner, saknas överblicken. Den gynnas inte av en profession som lever sitt eget liv koncentrerad på modeller, mikroexperiment, långsökta instrumentvariabler och mikroskopisk specialisering.

För att delta i den offentliga debatten krävs civilkurage och civilkurage framstår i dag som något av en bristvara. Man får inte vara rädd för att bli ett ensamt får. Knut Wicksell var en påle i köttet på det samhällsbevarande oskarianska Sverige. Sven Rydenfelt framstod som apart hela sitt liv och fick betala ett pris för det (Sandberg 2009). Eli Heckscher sågs som jordbrukets fiende nummer ett när han på 1930-talet motsatte sig jordbruksskyddet (Henriksson 1990, s 179), precis som sentida bondeplågare som Olof Bolin, Per-Martin Meyerson och Ingemar Ståhl (1984).

I debatten måste man bevara relationerna till andra samhällsvetenskapliga ämnen, annars blir man lätt marginaliserad. Detta uppmuntras knappast. Leijonhufvud (1973, s 327) talar om ekonomernas extrema klananda. Det är bara devlops (den lägsta kasten) som inte strikt observerar det tabu som förbjuder umgänge med polscis och sociogs. Ekonomerna ser sig gärna som den enda samhällsvetenskap som gör modeller och därmed som högre stående. Naturvetarkomplexet är magnifikt.

4. Vad kan man göra?

Hur kan nationalekonomin åter bli en utåtriktad samhällsvetenskap? Det handlar om det akademiska belöningssystemet (och utbildningen) och om umgänget med andra discipliner, två problem som i grunden är ett.

I dag dominerar den smala tidskriftspubliceringen vid akademiska tillsättningar. Vi får de irrelevanta anorektiker vi förtjänar. 1984 tillsattes professuren i nationalekonomi i Uppsala efter Ragnar Bentzel. Enligt tidens sed var Bentzel själv sakkunnig. Han ägnade hela tre sidor av sitt yttrande åt att definiera ”vetenskaplig skicklighet”. Vetenskapliga skrifter borde publiceras företrädesvis på ”något av världsspråken”. Nationalekonomi borde definieras brett, så att det inkluderade även ”gränsområden mellan nationalekonomi och andra discipliner”. Det var ”angeläget att den person, som skall ha ansvar för forskning och undervisning inom detta vidsträckta område har kunskaper och forskningserfarenheter från ett någorlunda brett spektrum av dess delar”. Bentzel poängterade att nationalekonomi är ”en verklighetsnära disciplin, som gäller frågor av stor och direkt betydelse för människorna i våra samhällen”. En professor i nationalekonomi måste ha kunskaper både om Sverige och om ekonomiska förhållanden i andra delar av världen. De

utgjorde ”en komponent i den vetenskapliga skickligheten och därmed en väsentlig meriteringsgrund.” Till detta kom internationella kontakter och populärvetenskapliga arbeten. Bentzel hade en genomtänkt och tilltalande syn på nationalekonomin som en samhällsvetenskaplig disciplin.

Vilka är de andra discipliner som nationalekonomerna kan ha anledning att befatta sig med? Albert Hirschmans (1981) *Essays in Trespassing* har undertiteln *Economics to Politics and Beyond*. Ekonomi är, som George Stigler (1984) har påpekat, en imperialistisk vetenskap som gjort inbrytningar på närliggande discipliners områden: juridik, historia, sociologi, statsvetenskap och psykologi. Vi har aldrig varit rädda för att klampa in på andras domäner med våra verktyg, men för att undvika klavertramp krävs kännedom om hur dessa domäner ser ut.

Det gäller inte minst ekonomisk historia och doktrinhistoria. Möjligheterna att studera nationalekonomin ”experimentellt” är, trots senare års framsteg, begränsade, inte minst på makronivån. Det enda stora ”laboratorium” som existerar är historiens. Endast genom studiet av ett brett spektrum av institutionellt olika ekonomiska förhållanden går det att vinna generell kunskap om hur ekonomier fungerar över tid och rum. Från 1904 till sin död 1952 pläderade Eli Heckscher för ökad användning såväl av teori i den ekonomisk-historiska analysen som av ett historiskt betraktelsesätt inom nationalekonomin. Nationalekonomer har i regel inget problem med det förra argumentet. Mycket skulle stå att vinna om de också kunde ta till sig det andra: ”Dagens ekonomiska lif kan omöjligt fattas . . . utan . . . kännedom om detta lufs och dessa faktorerers uppkomst, om hvad som skapat dem och alltså äfven om hvad som föregått dem . . .” (Heckscher 1904, s 184–185).

Nationalekonomer är oftast inte särskilt angelägna om doktrinhistoria. Allt ”gammalt” betraktas som förlegat av dem som vill befinna sig på ”forskningsfronten”. Det är en både dum och farlig inställning. Vissa frågor är ”eviga” och det finns en poäng i att orientera sig om den tidigare diskussionen. ”. . . i nationalekonomin är alla doktriner odödliga. Inga nya teorier slår alldeles ihjäl de gamla” (Myrdal 1972, s 48). Äldre tiders ekonomer tillhandahåller de axlar som senare tiders ekonomer måste stå på. Leijonhufvud (1973, s 336) kommenterar nationalekonomernas brist på kontinuitet:

I motsats till det normala fallet i primitiva samhällen varken vårdar eller under visar econ-prästerskapet om stammens historia. I en del econ-byar kan man hitta någon enstaka äldre som tar hand om de modls som tillverkades av någon sedan länge död stamhjalte och som gärna berättar de legender som förbinds med var och en av dem. Men få . . . [av de yngre] bryr sig om att lyssna till sådana osammanhängande sagor när de får se vad de uppfattar som grovt tillyxade dammiga gamla relikter. Bland de yngre generationerna är det numera sällan man finner någon individ som har grepp om econs historia. I och med att de har förlorat sitt förflutna står econ utan förtröstan i nutiden och utan föresatser och rättesnören inför framtiden.

Det är också berättigat att fråga sig i vilken utsträckning nationalekonomer bör hålla på med tvärvetenskap. Janken Myrdal (2009, s 11) framhåller som självklart att humanvetenskapen (som inkluderar samhällsvetenskapen) måste undvika naturvetarnas summariska sätt att skriva:

[Det] gäller den vetenskap som skildrar människorna i alla deras egendomliga och paradoxala göranden. Varje reduktion ner till det enkla kommer att göra dem obegripliga. Krig, kriser, framgångar, konstverk, tekniska skapelser och starka känslor kommer inte att kunna få sin förklaring, inte ens likgiltighet kan förklaras annat än komplext och detaljerat.

Under efterkrigstiden har nationalekonomin alltmer tillägnat sig en filosofi som föraktar mång- och tvärvetenskap. Det hävdas att nationalekonomins styrka jämfört med andra samhällsvetenskaper främst består i att den ställer precisa frågor som lämpar sig för modellering och därför ger precisa svar. Det ligger mycket i detta, men ansatsen riskerar att bli precis endast på ytan. Isbergsmetaforen är tyvärr tillämplig. I sämsta fall kan ekonomerna med sina redskap klart genomlysa den del av isberget som syns ovanför ytan medan det i själva verket är det som ligger under vattnet som är farligt och behöver skärskådas. Om detta enbart är möjligt genom att dra in andra discipliner blir en rent ekonomisk ansats missvisande. Det är ofta i korsningen mellan olika ämnen som nya frågeställningar och metoder uppkommer.

I sin dödsruna över Herbert Tingsten skrev Torsten Gårdlund (1973):

För Tingsten kom trettioalets rika utveckling inom svensk nationalekonomi, med Gunnar Myrdal i en ledande roll på högskolan, att innebära en utmaning. Samtidigt medförde hans författarskap, som i allt högre grad fått en historisk och beteendevetenskaplig orientering, att många ekonomer stimulerades till en breddning av sina intressen. Hans inflytande bidrog till att de svenska ekonomerna blev en förhållandevis bildad yrkesgrupp.

Nu då? Är det godkänt för en professor i nationalekonomi att inte kunna identifiera Keynes, nittonhundratalets mest kände ekonom, på foto? Finns det något mer än några matematikböcker, några boxar med artiklar i nationalekonomi och Stieg Larsson i dagens ekonomers bokhyllor?

Relaterad till tvärvetenskapsproblemet är frågan om växelverkan mellan olika arbetsplatser. Äldre tiders ekonomer arbetade från tid till annan t ex på Industriens Utredningsinstitut och Studieförbundet Näringsliv och Samhälle. De lyckades på ett fruktbart sätt förena akademisk stringens med empirisk relevans. Det som på 1950- och 1960-talet producerades på IUI om inkomstfördelning (Bentzel 1952), konsumtion (Bentzel 1957), bostadspolitik (Bentzel m fl 1963) och jordbrukspolitik (Gulbrandsen och Lindbeck 1966), för att bara ta en handfull exempel, bidrog på ett verksamt sätt till att ge nationalekonomerna en central roll i samhällsmaskineriet samtidigt som det bidrog till deras akademiska meritering.

Det svenska utredningsväsendet har på senare år uppvisat degenerations-tendenser (Myrdal 2009, s 12):

Under dess stora tid gjordes omfattande studier som kunde pågå i årtionden. Utredningarna blev diskussionsforum mellan forskare och politiker. Där prövades teorier och praktiska lösningar. I dag ska utredningarna gå fort och bara bekräfta de föreställningar som politikerna redan har.

Möjligen förklarar detta en del av de akademiska nationalekonomernas ovilja att lämna sina elfenbenstorn. Institutioner som IFN och SNS får härigenom en allt viktigare roll som brobyggare mellan akademien och samhället.

Knut Wicksell utnämndes 1901 till extraordinarie professor vid Lunds universitet. Det var inte förrän 1904 som han fick ordinarie tjänst, efter en omröstning i universitetets större konsistorium som slutade med siffrorna 11–8 till Wicksells förmån. Hans motståndare hade framhållit ”hans för fosterlandet fördärvliga verksamhet som folkupplysare” (Gårdlund 1956, s 244) som ett tungt vägande skäl för att han skulle vägras befördran. Bör man om man vill bli professor i nationalekonomi i Sverige hundratio år senare helst avhålla sig från samma ”för vetenskapen fördärvliga verksamhet”? Eller är det helt enkelt så att vi undergräver vår egen auktoritet som ekonomer genom att inte delta i det offentliga samtalet (Leijonhufvud 1973, s 337)?

Det är sant att så gott som alla ekonografer är överens om att nutidens modl-makeri har nått estetiska höjder som överträffar allt som hittills åstadkommits. Men det är tvivelaktigt om detta ger skäl för så värst mycket optimism. Det är inte ovanligt att man finner någon speciell konstform som blomstrar under en kulturs förfall. Det är möjligt att ett dylikt samhällsförfall framkallar denna sorts ”aktivitetsrubbingar” bland begåvade medborgare som förtvivlar om att kunna ta itu med deras civilisations nergång. Nutidens explosion av sofistikerat modl-täljande bland econ bör antagligen ses i detta perspektiv.

”Kan pluralismen överleva?” frågade Assar Lindbeck (1976). Vad gäller nationalekonomien är svaret inte givet. Om den inte gör det tystnar ekonomernas röst i debatten.

Andersson, B G (2010), ”DN Debatt 25 maj 2009–24 maj 2010”, www.dn.se/documents/debatt/OppenhetDNDebatt.pdf.

Bentzel, R (1952), *Inkomstfördelningen i Sverige*, Industriens Utredningsinstitut, Stockholm.

Bentzel, R (1957), *Den privata konsumtionen i Sverige 1931–65*, Industriens Utredningsinstitut, Stockholm.

Bentzel, R, A Lindbeck och I Ståhl (1963), *Bostadsbristen – en studie av prisbildningen på bostadsmarknaden*, Industriens Utredningsinstitut, Stockholm.

Björklund, A (2014), ”Nationalekonomisk toppforskning i Sverige – omfattning, lokalisering och inriktning”, *Ekonomisk Debatt*,

vol 42, nr 5, s 6–19.

Bolin, O, P-M Meyerson och I Ståhl, under medverkan av K-Å Brorsson, I Haraldsson och E Rabinowicz (1984), *Makten över maten. Livsmedelssektorns politiska ekonomi*, SNS Förlag, Stockholm.

Brulin, H (1953), ”Eli Heckscher och Svensk Tidskrift”, *Svensk Tidskrift*, vol 40, s 407–425.

Calmfors, L (2009), ”Ekonomer bör bredda sin bildning” *Axess Magasin*, vol 6, nr 7, s 12–13.

Calmfors, L (2014), Hemsida, http://people.su.se/~calmf/Newspaper%20articles_LC.htm.

Carlson, B och L Jonung (1996), ”Hur såg de stora nationalekonomerna på sin roll i

REFERENSER

- samhällsdebatten?”, i Jonung, L (red), *Ekonomerna i debatten – gör de någon nytta?*, Ekerlids förlag, Stockholm.
- Carlson, B, H Orrje och E Wadensjö (2000), *Ohlins artiklar. Register över Bertil Ohlins artiklar i skandinaviska tidningar och tidskrifter 1919–1979*, Institutet för social forskning, Stockholm.
- Cassel, G (1940), *I förnuftets tjänst – en ekonomisk självbiografi*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm.
- Cassel, G (1941), *I förnuftets tjänst – en ekonomisk självbiografi. Andra delen*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm.
- Eklund, J (2014), ”På vilket sätt bidrar svenska ekonomer till debatten?”, *Ekonomisk Debatt*, 41, nr 6, s 3–4.
- Eliasson, P-O (2009), ”Det behövs ett nytt sätt att mäta vetenskaplighet”, *Universitetslärvaren*, nr 20, s 4–5.
- Gulbrandsen, O och A Lindbeck (1966), *Jordbrukspolitikens mål och medel*, Industriens Utredningsinstitut, Stockholm.
- Gårdlund, T (1956), *Knut Wicksell. Rebellen i det nya riket*, Bonniers, Stockholm.
- Gårdlund, T (1973), ”Minnet av Herbert Tingsten”, *Svenska Dagbladet*, 27 december 1973.
- Gårdlund, T (2010), ”Knut Wicksells liv och verk”, i Lundahl, M och B Södersten (red), *Vid kapitalismens sjukbädd och andra essäer. Texter av Torsten Gårdlund*, Timbro, Stockholm.
- Hasselberg, Y (2007), *Industrisamhällets förkunnare. Eli Heckscher, Arthur Montgomery, Bertil Boëthius och svensk ekonomisk historia 1920–1950*, Gidlunds förlag, Hedemora/Möklinta.
- Heckscher, E F (1904), ”Ekonomisk historia – några antydningar”, *Historisk Tidskrift*, vol 24, s 167–198.
- Henriksson, R G H (1990), ”Eli Heckscher”, i Jonung, C och A-C Ståhlberg (red), *Ekonomporträtt. Svenska ekonomer under 300 år*, SNS Förlag, Stockholm.
- Henriksson, R G H och M Lundahl (2003), ”Eli Heckscher, ekonomisk teori och ekonomisk historia”, i Henriksson, R G H och M Lundahl (red), *Janusansiktet Eli Heckscher – nationalekonom och ekonomisk historiker. Texter i urval*, Timbro, Stockholm.
- Hirschman, A O (1981), *Essays in Trespassing. Economics to Politics and Beyond*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Jonung, L (red) (1996), *Ekonomerna i debatten – gör de någon nytta?*, Ekerlids förlag, Stockholm.
- Jonung, L assisterad av E Gunnarsson (1992), ”Economics the Swedish Way 1889–1989”, i Engwall, L (red), *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*, Routledge, London och New York.
- Jonung, L, T Hedlund Nyström och C Jonung (red) (2001), *Att uppfostra det svenska folket. Knut Wicksells opublicerade manuskript*, SNS Förlag, Stockholm.
- Leijonhufvud, A (1973), ”Life Among the Econ”, *Western Economic Journal*, vol 11, s 327–337.
- Lindbeck, A, under medverkan av M Biljer-Ahnmäcker och L Calmfors (1975), *Svensk ekonomisk politik. Problem och teorier*, ny och utökad upplaga, Aldus, Stockholm.
- Lindbeck, A (1976), ”Kan pluralismen överleva?”, *Ekonomisk Debatt*, vol 4, nr 5, s 307–310.
- Lindbeck, A (2014), Hemsida, <http://people.su.se/~alind/publicchron.htm>.
- Lundahl, M (2005), *Knut Wicksell on Poverty: "No Place Is Too Exalted for the Preaching of These Doctrines"*, Routledge, London och New York.
- Lundahl, M (2009), ”Eli Heckscher och kollegorna – allt var inte bättre förr eller Personlighetens betydelse för den ekonomiska historien”, i *Fem svenska ekonomer – Knut Wicksell, Eli Heckscher, Bertil Ohlin, Torsten Gårdlund, Staffan Burenstam Linder – Vad skrev de egentligen?*, Timbro, Stockholm.
- Myrdal, G (1968), *Asian Drama*, Twentieth Century Fund, New York.
- Myrdal, G (1972), *Vetenskap och politik i nationalekonomin*, Rabén & Sjögren, Stockholm.
- Myrdal, G (1973), *I stället för memoarer*, Prisma, Stockholm.
- Myrdal, G (1982), *Hur styrs landet?*, Rabén & Sjögren, Stockholm.
- Myrdal, J (2009), *Spelets regler i vetenskapens hantverk*, Natur & Kultur, Stockholm.
- Nilsson, T (2013), ”Nya spelregler för den tredje uppgiften”, *Ekonomisk Debatt*, vol 41, nr 7, s 3–5.
- Ohlin, B (1972), *Bertil Ohlins memoarer. Ung man blir politiker*, Bonniers, Stockholm.
- Sandberg, N-E (2009), *Fritänkaren – ett vänporträtt av Sven Rydensfelt*, Timbro, Stockholm.
- Stigler, G J (1984), ”Economics – The Imperial Science?”, *Scandinavian Journal of Economics*, vol 86, s 301–313.
- Sundell, A (2014), ”Statsvetare – prata mindre, skriv mer”, blogginslag, 10 juli 2014, <https://politologerna.wordpress.com/author/tutlurile/>.
- Vlachos, J (2009), ”Renässansekonomen är död, länge leve arbetsdelningen”, *Ekonomisk Debatt*, vol 37, nr 8, s 3–4.